

Η σημασία της διαχείρισης του χρέους του ιδιωτικού τομέα

Έχουν αναφερθεί πολλά σχετικά με τους κινδύνους του υπερβολικού χρέους του ιδιωτικού τομέα (που ορίζεται ως το άθροισμα τους χρέους των νοικοκυριών και των ιδιωτικών επιχειρήσεων) και την πρωταρχική ανάγκη για ενεργό διαχείρισή του.

Όλες οι καταστάσεις κρίσης, όπως και η παρούσα, φέρνουν πάντοτε αυτό το ζήτημα στο προσκήνιο, μόνο για να ξεχαστεί και πάλι μετά την παρέλευση της κρίσης.

Παραδοσιακά, η Κύπρος τις τελευταίες δεκαετίες παρουσιάζει ένα από τα **υψηλότερα ποσοστά ιδιωτικού χρέους** σε σχέση με το ΑΕΠ της. Παρόλη τη σημαντική βελτίωση που έχει σημειωθεί στην τοπική οικονομία τα τελευταία χρόνια, δεν έχουν επιτευχθεί σημαντικές αλλαγές σε ό,τι αφορά το ιδιωτικό χρέος. Είναι αλήθεια ότι ο δείκτης έχει σημειώσει πτώση τα τελευταία χρόνια, παρόλα αυτά όμως εξακολουθεί να είναι ένας από τους υψηλότερους στην Ευρώπη και στον κόσμο. Περαιτέρω, η μείωση που έχει επιτευχθεί τα τελευταία λίγα χρόνια είναι αποτέλεσμα «παθητικής απομόχλευσης», δηλαδή έχει προκύψει κυρίως λόγω της οικονομικής επέκτασης και ανάπτυξης (αύξηση του παρονομαστή της εξίσωσης) και **όχι λόγω της ενεργητικής διαχείρισης και της ουσιαστικής μείωσης του πραγματικού ύψους του ιδιωτικού χρέους**.

Το υπερβολικό χρέος του ιδιωτικού τομέα είναι μία από τις σημαντικότερες μακροοικονομικές ανισορροπίες στον κόσμο. Η Τρόικα έχει επανειλημμένα συμβουλευσει την Κύπρο για την αναγκαία λήψη ενεργών μέτρων για τη διαχείριση και τη μείωση του χρέους του ιδιωτικού τομέα. Οποιοδήποτε **απρόοπτο ή απρόβλεπτο γεγονός**, όπως για παράδειγμα μια αύξηση των επιτοκίων ή μια επιβράδυνση της οικονομικής ανάπτυξης, αρκεί για να δημιουργήσει τις συνθήκες για μια ακόμη σημαντική **κρίση του ιδιωτικού τομέα** (και πιθανότατα του τραπεζικού συστήματος), **με σοβαρές επιπτώσεις στην οικονομία του τόπου**, πόσο μάλλον ένα πρωτόγνωρο οικονομικό σοκ, όπως η πανδημία COVID-19, η διάρκεια και οι συνέπειες της οποίας είναι πραγματικά απρόβλεπτες.

Το επίπεδο του ιδιωτικού χρέους, το υπερβολικό ύψος των μη εξυπηρετούμενων δανείων (ΜΕΔ), με τον δείκτη της Κύπρου να παραμένει γύρω στο 30% (ή 50% στην πραγματική οικονομία λαμβάνοντας υπόψη τα δάνεια που έχουν μεταφερθεί εκτός του τραπεζικού τομέα, σε σύγκριση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο που κυμαίνεται κοντά στο 3%), και η πρόσφατη πανδημική κρίση, που πιθανώς θα «παγώσει» την οικονομική δραστηριότητα για άγνωστη χρονική περίοδο, αποτελούν **παράγοντες μεγάλης ανησυχίας**.

Οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ) είναι η ραχοκοκαλιά της τοπικής οικονομίας, συμβάλλοντας κατά 55% στην προστιθέμενη αξία της οικονομίας και κατά 62% στη συνολική απασχόληση. Ο τομέας των ΜΜΕ, όμως, εξακολουθεί να έχει δείκτη ΜΕΔ γύρω στο 50% (λαμβάνοντας πάντα υπόψη τα δάνεια που μεταφέρθηκαν εκτός του τραπεζικού συστήματος).

Αντίστοιχο επίπεδο ΜΕΔ διατηρούν και τα νοικοκυριά, τα οποία, επιπρόσθετα, διατηρούν τον υψηλότερο δείκτη δαπανών προς το ΑΕΠ στην ΕΕ (77,2% έναντι 54,6% αντίστοιχα - που σημαίνει ότι **τα κυπριακά νοικοκυριά δαπανούν περισσότερο**, σε σχέση με το εισόδημά τους), ενώ διατηρούν **αρνητικό ποσοστό αποταμίευσης** από το 2013 εντεύθεν (αυτό ενδεχομένως σημαίνει ότι τα νοικοκυριά χρησιμοποιούν τις σωρευτικές αποταμιεύσεις τους για να διατηρήσουν το βιοτικό τους επίπεδο), σε σύγκριση με ένα θετικό μέσο ποσοστό αποταμίευσης της ΕΕ περίπου 10%. Επομένως, δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι τα τοπικά νοικοκυριά παρουσιάζουν την **υψηλότερη μηνιαία επιβάρυνση εξυπηρέτησης χρέους** στην ΕΕ (δηλαδή, το ποσοστό του μηνιαίου διαθέσιμου εισοδήματος που χρησιμοποιείται για τη μηνιαία εξυπηρέτηση των δανείων των νοικοκυριών).

Το υφιστάμενο, δυσανάλογα υψηλό επίπεδο ιδιωτικού χρέους αφήνει την τοπική οικονομία εξαιρετικά ευάλωτη σε εξωτερικούς και σε μεγάλο βαθμό ανεξέλεγκτους παράγοντες σε οικονομικό, γεωπολιτικό και κοινωνικό επίπεδο ή ακόμα και επίπεδο υγείας.

Κρίσεις έχουν συμβεί στο παρελθόν και σίγουρα θα συνεχίσουν να συμβαίνουν στο μέλλον. Η πρόσφατη πανδημία COVID-19 αποτελεί μία **έγκαιρη υπενθύμιση ότι η Κύπρος είναι «υποχρεωμένη» να επιληφθεί του βάρους που επιφέρει το υπερβολικό χρέος στον ιδιωτικό τομέα, με στοχευμένες δράσεις για την ενεργή και στρατηγική διαχείρισή του.**

Οι βασικοί παράγοντες της τοπικής οικονομίας και κοινωνίας, κράτος, θεσμοί και επιχειρηματική κοινότητα, πρέπει να αντιμετωπίσουν αποφασιστικά και ολιστικά την κατάσταση. Μια **εθνική στρατηγική και ένα σχέδιο δράσης** για την ενεργό διαχείριση του ιδιωτικού χρέους θα λειτουργήσουν ως **ασπίδα προστασίας για τη διασφάλιση της ανθεκτικότητας** της τοπικής επιχειρηματικής κοινότητας και την ευρωστία της τοπικής οικονομίας, αντιμετωπίζοντας πλέον με μεγαλύτερη ασφάλεια την κάθε επόμενη κρίση που, αναμφίβολα, θα προκύψει στο μέλλον.

Ρένος Ιωαννίδης, Διοικητικός Σύμβουλος, KPMG Cyprus Credit Institute, rioannides@kpmg.com

Διονύσιος Κολλυριώτης, Advisor II, dkollyriotis@kpmg.com